

Наталія Володимирівна ШИБАЄВА

доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки,
Державний біотехнологічний університет
ORCID ID: 0000-0003-0727-7718
E-mail: shibaevanv2907@gmail.com

Тетяна Олександрівна БАБАН

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки,
Державний біотехнологічний університет
ORCID ID: 0000-0001-8252-901X
E-mail: babanst1983@gmail.com

НЕОРТОДОКСАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Шибяєва Н. В., Бабан Т. О. Неортодоксальний погляд на розвиток сільських територій. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 4. С. 43–51.

Анотація

У статті визначено роль сільськогосподарських підприємств, сільських громад та держави у розвитку сільських територій України.

Надано авторське бачення категорії «сільські території» для цілей даного дослідження. Узагальнено функції, які притаманні сільським територіям. Визначено інтегральну функцію сільських територій, яка полягає у створенні просторового базису для комфортного життя людей, економічної діяльності, збереженні та примноженні біо- та ландшафтного різноманіття.

Проаналізовано основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств, показники розвитку галузі сільського господарства та соціально-економічні показники рівня та якості життя мешканців сільських територій. Визначено, що позитивна динаміка показників агровиробництва в Україні не супроводжується відповідним покращенням рівня життя мешканців сільських територій. Зроблено висновок про необхідність модифікації ролі сільськогосподарських підприємств через дотримання принципів сталого розвитку при максимізації їх цільових функцій.

Досліджено участь держави і об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у розвитку сільських територій. Зазначено, що в Україні на державному рівні підтримка розвитку сільських територій здійснюється переважно на основі галузевого підходу за наявності елементів територіального підходу. До таких елементів належить фінансування інфраструктурних проєктів у сільській місцевості. Проведена в країні децентралізація підсилила роль ОТГ у розвитку сільських територій. Визначено переваги та виклики, з якими стикаються ОТГ у процесі планування розвитку сільських територій.

Обґрунтована важливість збереження переваг, які мають сільські території. Підкреслюється, що розбудова інфраструктури сільських територій, покращення їх екологічного стану можлива при спільних зусиллях держави, органів місцевого самоврядування, підприємств.

Ключові слова: *сільські території, рурбанізація, децентралізація, сільськогосподарські підприємства, сталий розвиток.*

Natalia SHIBAEVA

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of
Global Economy, State Biotechnological University

Tetiana BABAN

Phd in Economics, Associate Professor of the Department of
Global Economy, State Biotechnological University

AN UNORTHODOX VIEW OF RURAL DEVELOPMENT

Shibaeva N., Baban T. An unorthodox view of rural development. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2021. Volume 6. № 4, pp. 43–51.

Abstract

The article identifies the role of agricultural enterprises, rural communities, and the state in the development of rural areas of Ukraine.

The author gives her vision of the category “rural areas” for this study and summarizes the functions inherent in rural areas. This paper determines the integrated function of rural areas, which is to create a spatial basis for comfortable living, economic activity, preservation, and enhancement of bio- and landscape diversity.

The article analyzes the main indicators of activity of agricultural enterprises, indicators of agricultural development, and socioeconomic indicators of the level and quality of life of rural residents. It is determined that the positive dynamics of agricultural production in Ukraine is not accompanied with a corresponding improvement in living standards of rural residents. It is concluded that it is necessary to modify the role of agricultural enterprises through compliance with the principles of sustainable development while maximizing their target functions.

The paper examines the participation of the state and united territorial communities (UTC) in rural development. It is outlined that in Ukraine support for rural development at the state level is carried out mainly based on a sectoral approach in the presence of elements of a territorial approach. Such elements include the financing of infrastructure projects in rural areas. Decentralization in the country has strengthened the role of UTC in rural development. The paper identifies the advantages and challenges faced by UTC in the process of rural development planning.

The importance of maintaining the advantages of rural areas is substantiated. It is emphasized that the development of rural infrastructure, the improvement of its ecological condition is possible with the common efforts of the state, local governments, and enterprises.

Keywords: rural areas, rurbanization, decentralization, agricultural enterprises, sustainable development.

JEL classification: O18

Вступ

Сільські території займають близько 80% площі України, на них проживає понад 12,5 млн осіб. Сільські території надають мальовничі краєвиди, біорізноманіття всьому суспільству та забезпечують роботою 2,7 млн осіб в Україні. Для висвітлення ролі сільських територій України можна застосувати частину гасла Європейського Союзу: «Сільські райони – це тканина нашого суспільства та серцебиття нашої економіки. Вони становлять основу нашої ідентичності та нашого економічного потенціалу» [1].

На жаль, друга частина цього гасла – «Ми будемо дбайливо ставитися до наших сільських місцевостей та інвестувати у їх майбутнє» - не відповідає сучасному ставленню до сільських територій України: більшість сільських територій характеризується низькими показниками соціально-економічного розвитку, несприятливою демографічною ситуацією, високим рівнем міграції сільського населення, низькою забезпеченістю медичними та освітніми закладами. На відміну від інших країн, де політика щодо сільських територій розвивається й удосконалюється, в Україні вона знаходиться на етапі становлення.

Тому важливим є створення теоретичного підґрунтя даного напряму політики з урахуванням наявних і бажаних орієнтирів розвитку сільських територій.

У дослідження сучасних питань розвитку сільських територій зробили внесок закордонні науковці: Дж. Андерсон, Х. Слінгерленд, А. Бонфілд, Р. Сантос, П. Вукович.

Не оминають своєю увагою розвиток сільських територій і вітчизняні науковці: В. Бойко, І. Залуцький, Т. Зінчук, А. Лісовий, М. Малік, О. Павлов, Х. Притула, В. Славов, М. Талавира, М. Хвесик та багато інших.

Але недостатнє врахування багатофункціональності сільських територій, зосередження уваги переважно на виконанні агропродовольчої функції, відставання показників рівня доходів і якості життя мешканців сільських територій свідчать про необхідність подальших теоретичних напрацювань, які окреслять перспективні вектори та визначають комплекс заходів з боку держави, сільських громад, підприємств щодо сталого розвитку сільських територій.

Мета статті

Визначити роль сільськогосподарських підприємств, сільських громад та держави у розвитку сільських територій України.

Виклад основного матеріалу дослідження

«Сільські території» як категорія наукового дослідження має багато ознак: поселенську, територіальну, економічну, екологічну. Категорія «сільські території» широко використовується в наукових дослідженнях, проте у визначенні її сутності, змісту переважає вузькоспеціалізований підхід, тобто кожна наукова дисципліна щодо категорії «сільські території» виокремлює власне дослідницьке поле. Заслуговує на увагу визначення, яке міститься у проєкті нормативно-правового акту: «сільська місцевість – територія, на якій розташовані сільські поселення, сільськогосподарські та інші угіддя, ліси, водоймища, об'єкти транспортної та іншої інфраструктури, що обслуговуються мешканцями сільських населених пунктів» [8].

Р. Коробенко систематизував сучасні підходи до тлумачення категорії «сільські території» і визначив такі класифікаційні ознаки, як: 1) просторово-територіальні; 2) структурні; 3) адміністративно-правові; 4) функціонально-господарські [5].

Грунтуючись на проведених науковцями дослідженнях, ми можемо констатувати, що аналіз сільських територій має міждисциплінарний характер, сільські території розглядаються в розрізі географічних, регіональних, економічних та управлінських наук; існують кілька десятків визначень категорії «сільські території», що свідчить про складність і багатогранність явища. Авторське бачення даної категорії для цілі дослідження є наступним. Змістовний характер категорії «сільські території» (руральні від англ. «rural») знаходить свій прояв у тому, що економічна діяльність та життєдіяльність в цілому в їх межах відбувається у безпосередньому зв'язку з природним середовищем. Результати цієї діяльності значною мірою залежать від природних умов і природно-ресурсного потенціалу конкретної території. На результати діяльності також впливають інституційні фактори – особливості менталітету мешканців сільських територій. Змістовне наповнення категорії «сільські території» важливе для розуміння їх функціонального призначення та визначення векторів розвитку.

Ми узагальнили функції, які, на думку більшості науковців, притаманні сільським територіям. До таких функцій належать: виробнича (агропродовольча) – забезпечення продовольчої безпеки країни; демографічна – відтворення населення; трудоворесурсна – забезпечення економіки трудовими ресурсами; житлова – утворення території проживання; екологічна – збереження ландшафтного та біорізноманіття; культурно-етнічна – збереження традицій; рекреаційна – створення умов для відпочинку. Ми визначили інтегральну функцію сільських територій, яка полягає у створенні просторового базису для комфортного життя людей, розвитку економічної діяльності, збереженні та примноженні біо- та ландшафтного різноманіття.

Незважаючи на концепцію багатофункціональності, яка розповсюджується як на сільське господарство, так і на сільські території, є об'єктивні фактори (впровадження досягнень НТП, зростання капіталоозброєності та відповідне підвищення продуктив-

ності праці і скорочення кількості зайнятих у галузі), які свідчать про недоцільність ототожнення розвитку останніх виключно із галуззю сільського господарства.

Тим не менш, найчастіше розвиток сільських територій пов'язується саме із сільським господарством, який в Україні формує понад 15% ВВП, 10% ВДВ [3].

На основі даних офіційної статистики ми проаналізували основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств, показники розвитку галузі сільського господарства та соціально-економічні показники, які відображають рівень та якість життя мешканців сільських територій (табл. 1).

Таблиця 1. Окремі показники діяльності сільськогосподарських підприємств і доходів сільських мешканців у 2018-2020 рр.

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Сільськогосподарські підприємства, що отримали прибуток, %	86,8	83,5	83,2
Продуктивність праці у сільському господарстві (у постійних цінах), тис грн/особу	867,7	928,6	857,2
Кількість зайнятих у сільському господарстві, тис осіб	2937,6	3010,4	2721,2
Питома вага зайнятих у сільському господарстві, %	18,0	18,2	17,1
Доходи у сільських мешканців, грн	9867,3	10884,4	11470,2
У відсотках до доходів містян, %	87,0	88,4	90,9
Кількість фермерських господарств	33164	32452	31851
Середньомісячна номінальна заробітна плата в Україні, грн	8865	10497	11591
Середньомісячна номінальна заробітна плата в сільському господарстві, грн	7557	8856	9757

Джерело: [3].

Діяльність сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств не має суттєвого впливу на ринок праці сільських територій. Серед зайнятих у сільському господарстві у фермерських господарствах працює менше 4%. Агрохолдинги також не впливають на створення нових робочих місць: завдяки сучасній техніці і технологіям вони не потребують такої кількості робітників, якої потребувало сільське господарство у минулому. Усталений показник питомої ваги прибуткових сільськогосподарських підприємств понад 80% не забезпечує відповідного зростання рівня життя у сільських територіях. Якщо середньомісячна номінальна заробітна плата в Україні за підсумками 2020 р. була 11591 грн., то у сільському господарстві вона становила 75% від середньої по країні. Результатом низької оплати праці, відсутності робочих місць у сільських територіях стає підвищення рівня бідності, міграції працездатного сільського населення до міст.

Рівень життя мешканців сільських територій відрізняється від рівня життя у містах за рівнем доходів, структурою витрат, доступом до медичних і соціальних послуг, послуг громадського транспорту, послуг інтернету.

Отже, позитивна динаміка показників агровиробництва в Україні не супроводжується відповідним покращенням рівня життя мешканців сільських територій. Пояснюємо це об'єктивними умовами відтворення у сучасному сільському господарстві: трудозберігаючими технологіями, використанням новітньої техніки та скороченням кількості зайнятих у галузі. Водночас вважаємо, що об'єктивні умови не зменшують, а модифікують роль сільськогосподарських підприємств у розвитку сільських територій. Модифікація полягає у дотриманні принципів сталого розвитку з боку сільськогосподарських підприємств при максимізації їх цільових функцій, забезпечення продовольчої безпеки країни. Така стратегія дозволить узгодити функції сільськогосподарських підприємств і функції сільських територій (рис. 1), що створить синергетичний ефект їх взаємодії (покращення економічних, соціальних, екологічних показників, створення потенційних можливостей розвитку підприємств і сільських територій у майбутньому).

Об'єктивна неспроможність сільськогосподарських підприємств самостійно забезпечити розвиток сільських територій актуалізує питання участі у розвитку інших суб'єктів, якими ми вважаємо державу та об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Впровадження принципів сталого розвитку на всіх рівнях національної економіки є компетенцією держави, про що свідчить Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [6].

Рис. 1. Функції сільських територій та сільськогосподарських підприємств

Роль держави у розвитку сільських територій традиційно пов'язується із проведенням відповідної політики, основу якої формують ті чи інші теоретичні підходи. Основними підходами до розуміння сільського розвитку є галузевий і територіальний. При галузевому підході сільський розвиток ідентифікується із модернізацією та розвитком сільського господарства, сільські території виступають як сукупність ресурсів для сільського господарства, а їх основною функцією є виробництво сільськогосподарської продукції. У разі домінування цього підходу переважає підтримка виробників. У межах зазначеного підходу не враховуються зміни у взаємовідносинах сільської і міської територіальних підсистем суспільства, багатофункціональність сільських територій. Територіальний підхід ідентифікує розвиток сільських територій із використанням всіх ресурсів, що знаходяться на означених територіях, їх інтеграцією на місцевому рівні та формуванням економічно активних територіальних громад при стимулюванні несільськогосподарських видів діяльності (промислів, ремісництва, надання різноманітних послуг) та збереження довкілля. Незважаючи на теоретичне обґрунтування доцільності запровадження даного підходу вітчизняними науковцями, отримані практичні результати використання територіального підходу у провідних країнах світу, в Україні ж територіальний підхід до розвитку сільських територій не отримав поширення.

Аналіз видатків Державного бюджету, розпорядником яких є Міністерство агрополітики, свідчить про переважання підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Ухвалена у березні 2021 р. Національна економічна стратегія України на період до 2030 р. визначає 20 напрямів економічного розвитку, стратегічні цілі за кожним з них, опис шляхів їх досягнення [7]. Серед стратегічних цілей Напрямку 9.

«Агропромисловий сектор та харчова промисловість» відсутні орієнтири розвитку сільських територій, натомість підтримка та розвиток сільських територій віднесені до шляхів досягнення цілей за цим Напрямом (підтримка сільського розвитку та збереження традиційного способу життя у сільській місцевості, підвищення добробуту сільського населення, саморозвитку та самореалізації сільського населення; диверсифікація сільської економіки, створення умов для розвитку бізнесу, розвитку сільського зеленого туризму; сприяння забезпеченню сільських мешканців соціальними, культурно-освітніми, побутовими послугами та об'єктами соціальної інфраструктури; створення Фонду розвитку сільських територій) [7].

Перелік завдань на шляху досягнення стратегічних цілей за Напрямом 9, доводить, що розвиток сільських територій є одним зі шляхів (без конкретики та системи показників) досягнення Агропромисловим сектором та харчовою промисловістю стратегічних цілей. Звідси робимо висновок, що у державній політиці України щодо розвитку сільських територій продовжує домінувати галузевий підхід.

За відсутності самостійної державної стратегії розвитку сільських територій на практиці стратегією розвитку сільських територій на рівні держави є проведена в країні адміністративна реформа – децентралізація. Не заперечуючи потенційних можливостей децентралізації, зауважимо, що процеси децентралізації у короткостроковому періоді суттєво не вплинули на рівень і якість життя мешканців сільських громад. За підсумками 2019 р. обсяг валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу в Україні становив 94661 грн, найвищий показник був у Київській області – 123267 грн, найнижчий у Тернопільській – 54833 грн [2]. Нерівномірний рівень соціально-економічного розвитку регіонів поглиблюється на рівні міст, селищ, сіл.

В умовах децентралізації держава здійснює фінансову підтримку інфраструктурних проєктів на сільських територіях. Протягом 2017-2019 років з державного бюджету місцевим бюджетам ОТГ було спрямовано 5360 млн грн. Найбільше коштів було спрямовано на об'єкти освіти – 1274 млн грн. (23,8% від загального обсягу), об'єкти дорожньо-транспортної інфраструктури – 1160 млн грн (21,6%), закупівлю транспортних засобів – 1074 млн грн (20,0%) [4]. Також розбудові інфраструктури сільських територій сприяє програма «Велике будівництво», у межах якої у 2020-2021 рр. було відремонтовано понад 5000 км доріг місцевого значення.

Розбудова інфраструктури сільської місцевості створює можливості для її подальшого розвитку, зменшення розриву між показниками забезпечення соціальними благами між містом і селом. Визнаючи важливість цих заходів, їх узгодженість із класичними функціями держави у ринковій економіці (надання суспільних благ), зазначимо, що на середньо- і довгостроковий періоди законодавчо ці заходи не визначені. Така ситуація підсилює невизначеність умов функціонування суб'єктів і перспективи розвитку сільських територій.

В умовах децентралізації підвищується роль ОТГ у розвитку сільських територій. ОТГ приймають програми соціально-економічного розвитку в межах власних територій на 2-3 роки, але на практиці програми мають не обов'язковий характер. На рівень ОТГ держава передала низку функцій у сфері надання адміністративних, освітніх, медичних, культурних послуг, землевпорядкування та містобудування. Також ОТГ отримали більше фінансових ресурсів, що у сукупності надало їм реальні важелі впливу на розвиток сільських територій. Водночас це загострило суперечності та виявило складнощі розвитку сільських територій. Потреби наповнення місцевих бюджетів подекуди призводять до нехтування екологічними та соціальними питаннями на користь короткострокових економічних потреб. Бажання зробити сільські території більш індустріалізованими шляхом розміщення видобувних і промислових підприємств сприяє підвищенню фінансової спроможності громад у короткостроковому періоді. Але у довгостроковому періоді може позбавити сільські території їх конкурентних переваг,

знищити екологічну привабливість, ландшафти та біорізноманіття, що порушує розвиток територій на принципах сталості та багатофункціональності.

Вважаємо, що органам державної влади, органам місцевого самоврядування варто звернути увагу на ті загальносвітові позитивні тенденції, які не оминають сільські території України, але поки що не знайшли належного висвітлення у науковій літературі і практиці сприяння розвитку сільських територій.

Враховуючи проведені дослідження, і з огляду на світові виклики, найважливішими ресурсами сільських територій вважаємо людські та природні ресурси. Щодо кількості та якості людських ресурсів, то для сільських територій можливі дві стратегії: втримати сільських мешканців або стимулювати приплив містян. Для цього необхідне збереження і примноження переваг, які існують або потенційно можуть бути у сільських територій. Найперше – це простір: збережений природний ландшафт, наявність землі під забудову, яка найчастіше має конкурентну ціну. Важливість таких факторів загострила світова пандемія COVID-19. Карантинні обмеження активізували попит на заміську нерухомість як у світі, так і в Україні. Так, у 2020 р. продажі будинків у передмісті Києва, в порівнянні з 2019-м, збільшилися на 20% (за даними NAI Ukraine). Як результат, зросла і вартість нерухомості в середньому до 40%, залежно від інфраструктури та екологічного стану територій.

За даними ООН у 2014 р. 54% населення мешкало у містах, до порівняння у 1950 р. цей показник був 30%. За прогнозами, питома вага містян зростає до 66 % у 2050 р. Загальносвітові процеси урбанізації не можна зупинити, але сільські території можуть створювати альтернативи: для певної частини домогосподарств привабливим стане сільський ритм, який є не такий напружений, як у великих містах. Звідси, іншою перевагою сільських територій є відмінний від міського спосіб життя – *slow life* – явище, що виникло ще наприкінці ХХ ст. як реакція на швидкі темпи глобалізації.

Але для утримання людських ресурсів важливим є збереження природних ресурсів. Процеси глобалізації та суспільної трансформації визначили пріоритетними питання збереження навколишнього природного середовища. Протягом тривалого часу економічний розвиток сільських територій України супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, недостатньою увагою до питань навколишнього природного середовища.

Залучення людських ресурсів в умовах об'єктивного скорочення кількості зайнятих у сільському господарстві, поширеного сприйняття сільських територій як відсталих, актуалізують питання за рахунок якої доданої вартості буде забезпечена якість життя тих людей, які приймуть рішення жити у сільських територіях.

Серед альтернативних видів економічної діяльності для сільських територій, найчастіше згадують туризм. Позитивних прикладів багато у регіонах, які мають рекреаційний потенціал. Але вважаємо, що не варто покладатися виключно на туризм для всіх сільських територій, то ж треба визначати інші види економічної діяльності, які в умовах переходу до постіндустріального суспільства здатні забезпечити розвиток сільських територій. Ми вважаємо, що розповсюдження цифрових технологій дозволить представникам окремих професій мешкати у сільських територіях і працювати у режимі віддаленого доступу. Але на початок 2021 р. в Україні було 15,5 тис. сіл, де відсутній швидкісний інтернет. Там проживає близько 3,5 млн українців. Для вирішення зазначеної проблеми Уряд запланував програму, обсяг фінансування якої у Державному бюджеті України на 2021 р. становив 500 млн грн. Очікується, що мешканці сільських територій від реалізації цієї програми отримають нові можливості, а економіка – зростання ВВП. За дослідженнями Світового банку, зростання проникнення швидкісного інтернету на 10% приводить до росту ВВП країни на 1-2%.

В цьому зв'язку важливою є тенденція, яка набула прояву у розвинутих країнах і тільки набирає оберти в Україні – рурбанізація. Рурбанізація – процес поширення

міських форм та умов життя на сільську місцевість (англ. rural – сільський, urban – міський). Рурбанізація може супроводжуватись міграціями міського населення у сільські райони, перенесенням в сільську місцевість форм господарської діяльності, характерних для міст. В Україні є приклади ініціатив на кшталт Майстерні сільської молоді, Школи сільських лідерів чи громадських просторів у селах. Є окремі приклади сучасних «колоністів», які, хто з доброї волі приїхав з Бельгії, Італії чи Швейцарії, а хто через вимушене переселення поселився у сільську місцевість.

Процес рурбанізації, який присутній і в Україні, виявив недостатнє забезпечення сільських територій суспільними благами (в першу чергу сучасною інфраструктурою). Дослідження вітчизняних вчених свідчать, максимальний рівень обладнання сільських помешкань водопроводом та каналізацією, якого можна досягти виключно за рахунок зростання доходів населення, становить 65% [9]. Отже, для вирішення цього питання потрібна державна підтримка через запровадження відповідних програм та участь органів місцевого самоврядування. З урахуванням останнього положення, вважаємо доцільним прийняття спеціальної регіональної програми «Нове українське село», яка забезпечить фінансування з Фонду регіонального розвитку та з інших секторальних бюджетних програм для сільських громад.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проаналізувавши під іншим кутом зору перспективи розвитку сільських територій, визначивши роль підприємств, громад і держави у зазначеному процесі, ми дійшли висновку, що виконання інтегральної функції сільських територій в сучасних умовах не може бути забезпечено виключно сільськогосподарськими підприємствами. Позитивна динаміка показників сільського господарства, стійка питома вага прибуткових підприємств, збільшення кількості фермерських господарств, наявність агрохолдингів не мають суттєвого впливу на підвищення рівня і якості життя мешканців сільських територій, покращення екологічних та інфраструктурних показників. Економічна ситуація щодо сільськогосподарських підприємств обумовлена об'єктивними умовами відтворення у сільському господарстві. Виявлені тенденції свідчать про модифікацію ролі сільськогосподарських підприємств у забезпеченні розвитку сільських територій шляхом впровадження у їх діяльність принципів сталого розвитку під час максимізації цільової функції – максимізації прибутку та реалізації інших важливих функцій (забезпечення продовольчої безпеки).

Об'єктивна неможливість сільгосппідприємств забезпечити виконання інтегральної функції сільських територій викликає активізацію зусиль у цьому процесі інших суб'єктів, в першу чергу держави та сільських громад.

Поточна роль держави у розвитку сільських територій ґрунтується переважно на галузевому підході – підтримці сільгоспвиробників та реалізації адмінреформи – децентралізації. Натомість доцільним є запровадження територіального підходу, який може бути реалізований шляхом розвитку інфраструктури і посилення уваги до екологічної складової сільських територій. Децентралізація потенційно підсилила роль громад у розвитку територій, але виявила переважання короткострокових цілей над довгостроковими перспективами сільських територій.

В умовах глобальної урбанізації важливим є збереження переваг, які мають сільські території (природні ландшафти, біорізноманіття, можливість slow life, наявність землі під забудову) та забезпечення їх сучасною інфраструктурою. Такі переваги є стимулами для поширення рурбанізації, альтернативних видів економічної діяльності, а отже утримання і залучення такого важливого ресурсу, як людський капітал. Розбудова інфраструктури сільських територій, покращення їх екологічного стану можливе при спільних зусиллях держави і органів місцевого самоврядування. Безумовно, така діяльність вимагає додаткового навантаження на державний і місцеві

бюджети, але уможливити розвиток сільських територій, їх конкурентоспроможність, підвищити їх соціально-економічні та екологічні показники, зробіть сільські території привабливими для життя та економічної діяльності.

Список літератури

1. A long-term vision for the EU's rural areas. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_en#avisionforruralareastowards2040
2. Державна служба статистика. Валовий регіональний продукт 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/04/zb_vrp_2019.pdf
3. Державна служба статистики України. Україна у цифрах 2020. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_Ukraine%20in%20figures_20u.pdf
4. Звіт про огляд витрат державного бюджету у сфері регіонального розвитку в частині підтримки формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/1.-zvit.pdf>
5. Коробенко Р.І. Генезис поняття «сільські території» та його сутність. *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 92-96.
6. Організація об'єднаних націй. Україна. 2017-Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». URL: <https://ukraine.un.org/uk/49413-2017-nacionalna-dopovid-cili-stalogo-rozvitku-ukraina>
7. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова Кабінету міністрів України № 179 від 03.03.2021р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
8. Проект Закону України «Про упорядкування сільської поселенської мережі, поглиблення принципів місцевого самоврядування у сільській місцевості та сприяння деурбанізації народонаселення». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=34368&pf35401=134692>
9. Черенько Л.М. Модель рівня життя в умовах соціально-економічної нестабільності: монографія. К. : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2021. 423 с.

References

1. A long-term vision for the EU's rural areas. European Commission. Available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_en#avisionforruralareastowards2040
2. Derzhavna sluzhba statystyky. Valovyi rehionalnyi produkt 2019. [State Statistics Service. Gross regional product 2019]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/04/zb_vrp_2019.pdf
3. Derzhavna sluzhba statystyky. Ukraina u tsyfrakh 2020. [State Statistics Service. Ukraine in 2020 figures]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_Ukraine%20in%20figures_20u.pdf
4. Zvit pro ohliad vytrat derzhavnoho biudzhetu u sferi rehionalnoho rozvytku v chastyni pidtrymky formuvannia infrastruktury obiednanykh terytorialnykh hromad. [Report on the review of state budget expenditures in the field of regional development in terms of supporting the formation of the infrastructure of united territorial communities]. Available at: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/1.-zvit.pdf>
5. Korobenko R.I. (2017). «The genesis of the concept of «rural areas» and its essence». *Ekonomika APK*. № 3. pp. 92-96.
6. United Nations. Ukraine. 2017 National Baseline Report «Sustainable Development Goals: Ukraine». Available at: <https://ukraine.un.org/uk/49413-2017-nacionalna-dopovid-cili-stalogo-rozvitku-ukraina>
7. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy № 179 vid 03.03.2021r. [On approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 179 of 03.03.2021]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
8. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro uporiadkuvannia silskoi poselenskoj merezhi, pohlyblennia pryntsyviv mistsevoho samovriaduvannia u silskii mistsevosti ta spriannia deurbanizatsii narodonaselennia». [Draft Law of Ukraine «On streamlining the rural settlement network, deepening the principles of local self-government in rural areas and promoting deurbanization of the population»]. Available at: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=34368&pf35401=134692>
9. Cherenko L.M. (2021). *Model rivnia zhyttia v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti*. [The standard of living in conditions of socio-economic instability]. Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. Kyiv. Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2021 р.